

Zápis o obhajobě disertační práce

Akademický rok: 2022/2023

Jméno a příjmení studenta: Mgr. Juraj Sarkisjan
Identifikační číslo studenta: 59170785

Typ studijního programu: doktorský
Studijní program: Historické vědy
Studijní obor: Klasická archeologie
ID studia: 438709

Název práce: Publicum Portorium Illyrici a Mithraismus v Dunajské oblasti
Pracoviště práce: Ústav pro klasickou archeologii (21-UKAR)
Jazyk práce: slovenština
Jazyk obhajoby: čeština
Školitel: PhDr. Pavel Titz, Ph.D.
Oponent(i): Mgr. Miroslava Daňová, Ph.D.
Mgr. Aleš Chalupa, Ph.D.

Datum obhajoby: 21.10.2022 **Místo obhajoby:** Praha
Termín: řádný

Průběh obhajoby: Školitel dr. Titz představil práci. Ocenil autorův kontakt s řadou evropských badatelů a vyjádřil radost nad tím, že se práci i přes složité okolnosti jejího dokončování podařilo odevzdat.

Autor představil svoji disertaci. V průběhu řešení práce došlo ke změně tématu. Původně se mělo jednat o korpus drobných nálezů spojených s orientálními kultury, vzhledem k nenosnosti bylo toto původní téma změněno na studium epigrafických pramenů, přičemž, hlavním předmětem studia je vztah mezi publicum portorium illyrici a mithraismem ve oblasti Veneta, Raetie, Norika, Panonie, Dalmatie a Illyrika, Moesie a Thrakie. Pramennou základnu získanou z veřejně dostupných databází tvoří 375 mithraistických a 111 portoriových nápisů. Oba okruhy pramenů byly předmětem kritického zhodnocení: mithraistické nápisy byly revidovány, analysovány z hlediska zaměstnání a propojeny s nálezy mithreí. V případě nápisů vztahujících se k publicu portorium Illyrici se jednalo o ověření dat ze starší literatury a základní společenský rozbor. Následně byla vypracována vztahová databáze propojující oba typy nápisů (ta se ukázala být relativně méně vypovídající) a – za použití síťové analýzy – sociogramy. Ty umožnily definovat zásadní přelomy ve vývoji illyrského portoria především ve vazbě na jednotlivé conductory. Vymapování náboženství zmiňovaných v nápisech ukazuje, že nápisy mithraistické se soustředí v západní části illyrského portoria. Z hlediska zaměstnání mithraistů je zjevné, že ve vnitrozemí převažují nižší městští úředníci, na hranicích vojenský personál. Mithraisté se mezi členy portoria zejména koncentrují ve druhé polovině 2. století a v západní části portoria.

Oponentka doc. Daňová přednesla svůj posudek. Práce se dotýká široké škály témat od veřejné správy, přes náboženství až po epigrafiky se zaměřením na dva nosné pilíře mithraismu a portoria. Rozhled v širě zvoleném rámci je dostatečný, zúžené na nosné pilíře zvoleno vhodně, postup adekvátní, práce celkově je přínosná. Volba pramenů, struktura a metodologie jsou správné a logické, jediná výtká je k nejasně vytyčeným cílům v úvodu. Práce si zalouží řadu výhrad formálního hlediska – mnoho chyb gramatických, nesourodé zacházení s latinou, v bibliografii chybí antické prameny, CIL i některé sekundární prameny. Jedním z velkých přínosů je užití sociogramů. Autor umí kriticky pracovat s prameny a logicky uvažovat a argumentovat. Práce ukazuje, že je autor schopen volit badatelské otázky a samostatně pracovat, práce je ve všech ohledech způsobilá k obhajobě.

Otázky: Lze tvrdit, že jsou nápisy členů portoria vázány jen na některá mithrea? Na jednom místě je zmiňován člen portoria vybírající clo na přechodu přes Dunaj – známe i jiné případy?

Byl přečten posudek oponenta, dr. Chalupy. Práce je inovativní a potenciálně hodná publikace. Vztah mezi mithraismem a portoriem byl v minulosti povšimuta ale nikdy nebylo pracováno s kompletním datasetem, tak, jak to činí autor. Struktura a výstavba argumentace je v práci velmi dobrá a jasná. Nejslabší stránkou práce je její formální stránka: nejednotná bibliografie, chybí seznam zkratk, překlepy atd. Naopak velmi kvalitní je práce s mapami, grafy a diagramy (i když mapy by si zasloužily více péče). Práce s prameny je adekvátní, redukce dat provedena správně ale někdy by si zasloužila více explicitovat volby, ke kterým autor přistupuje. Práce s kvantitativními daty by si zasloužila pokročilejší typy statistiky než prostě deskriptivní, která je v práci užita. Přes tyto výtky se jedná o nejkompletnější a nejaktuálnější souhrn k oběma tématy, výsledná analýza ukazuje významné propojení mezi portoriem a mithraismem. Otázky: Čím si autor vysvětluje rozdíl mezi východní a západní částí studijní oblasti? Jaká role conductorů portoria, s nimiž nemáme nikdy mithraismus přímo spojen? Jak se auto dívá na teorii chápající mithraismus jako sociální síť usnadňující mobilním mladým mužům začlenění do místních komunit.

Autor odpověděl na otázky oponentů:

Pro formální nedostatky nemá omluvy.

Vazba portorijských nápisů jen na konkrétní mithrea je zjevná v Poetoviu. Může to být dáno důvody vzdálenostními ale i chronologickými. Případ Procla vybírajícího na Dunaji 5% clo je ojedinělý, jediná informace o výběru podobné daně je z Thrákie, potom informace z Egypta uchovaná Strabona; z Galie chybí informace o příhraničních oblastech, které by mohly být adekvátním srovnáním.

Rozdíl v zastoupení mithraismu mezi východem a západem portoria je zřejmě dáno jednak tím, že západ je v přímém kontaktu s Itálií, odkud se mithraismu pravděpodobně šířil ve své západní podobě, jednak tím, že na západě se mithraismus uchytil zatímco na východě ne.

Osoba conductora propojuje jednotlivé vykonavatele portoria ale jejich vazba na mithraismus je daná komunitou. Pokud se týče hypotézy, že mithraismus fungoval jako jistá YMCA, kandidát je toho názoru, mithraismus v tomto ohledu nemůže být primárním prostředkem zapojení do nového prostředí, volba mithraismu je mnohem spíš dána osobním oportunistem.

-
Dr. Titz se táže, kdy bylo hlavní období nárůstu dat o portoriu a do jaké míry se dá téma považovat za naplněné. Kandidát že data od 19. stol. periodicky přibývají bez zjevných peaků. Podstatnější je, že rozdíl mezi východem a západem může být ale dán i menším počtem nálezů z Balkánu, kde se dá čekat další nárůst dat v budoucnosti.

Doc. Pavúk se táže, jaká jiná prostředí napomáhala šíření mithraismu krom portoria. Podle kandidáta to bylo v raných fázích zejména vojsko, potom se kult šíří v postupných vlnách; portorium coby nositel mithraismu je záležitostí zejména zázemí oblasti zatímco na hranicích převažuje vojsko.

Doc. Stančo se ptá na volbu grafického řešení map, ve kterých je množství nálezů znázorněno mračnem bodů kolem lokalit namísto různé velikosti bodů? Autor uznává, že není to nejvhodnější metoda a určitě ji do případné publikace přepracuje.

Doc. Jiráň se táže, jak v případě publikace práci rozdělit a co publikovat primárně. Autor odpovídá že to bude věcí rozhovoru s dr. Chalupou.

Klasifikace obhajoby:	prospěl/a (P)	
Předseda komise:	doc. PhDr. Peter Pavúk, Ph.D.
Členové komise:	prof. PhDr. Jan Bažant, CSc.
	doc. PhDr. Mgr. Luboš Jiráň, CSc.
	doc. PhDr. Jiří Musil, Ph.D.
	doc. PhDr. Ladislav Stančo, Ph.D.
	prof. PhDr. Petr Charvát, DrSc.
	Mgr. Jana Maříková-Kubková, Ph.D.